

Winst van vroeg ingrijpen

ligt op lange termijn

“Het tegengaan van agressief gedrag rendeert met name door

te investeren in het jonge kind”, aldus prof.dr. Bram Orobio de Castro. In de praktijk spannen we het paard echter achter de wagen. “Er is veel te weinig aandacht voor het preventief bijsturen van ongewenst gedrag op jonge leeftijd. Bovendien is dit vooral kindgericht, terwijl de hulpverlening bij jonge kinderen juist via de ouders moet verlopen.”

Jan de Graaf

De ontwikkeling van jonge kinderen vindt Prof.dr. Bram Orobio de Castro, hoogleraar ontwikkelingspsychologie Universiteit Utrecht, machtig interessant. Daarom is hij ook psychologie gaan studeren en nu hij zelf jonge kinderen heeft is die interesse alleen maar groter geworden. “Ik ben altijd heel benieuwd naar hoe mensen zich hebben ontwikkeld tot de persoon die ze zijn geworden. Dan kom je vooral bij de vroege jeugd uit. Daar zie je de verschillen ontstaan, bijvoorbeeld in sociaal gedrag. Als je goed kijkt, zie je allerlei wisselwerkingen tussen kinderen en hun omgeving.” Die dynamiek vind ik ongelooflijk boeiend.”

Oefenen

Tegelijkertijd is alertheid geboden om in de vroege ontwikkeling gedrag bij te sturen als het de verkeerde kant op dreigt te gaan. “Kinderen die snel driftig worden begrijpen bijvoorbeeld vaak niet goed wat er binnen hun omgeving gebeurt. Als zij dit gedrag vertonen bij het verliezen van spelletjes, gaan andere kinderen dit niet alleen vervelend vinden, maar zich ook daarnaar gedragen. Dit soort

vroege trajecten kunnen enorm uit de hand lopen, zeker als ouders het gedrag van hun kind proberen te dimmen. Dat werkt namelijk averechts. Zij moeten juist met zo’n kind gaan oefenen op spelletjes verliezen en op de beurt wachten. Kinderen die dat niet mee krijgen, missen een soort sociale bagage en krijgen daarvoor later vaak gedoe.”

Bijsturen

Orobio de Castro benadrukt dat tijdig bijsturen heel effectief kan zijn, ook zonder zware trajecten in te zetten. “Jonge kinderen zijn immers bijzonder gevoelig voor hoe ze de wereld om zich heen moeten begrijpen. Als leerkracht, professional of ouder kun je hen de taal meegeven om hen daarin op weg te helpen.” In dit kader verschijnt binnenkort een interessante studie van de hand van Anouk van Dijk. “In haar onderzoek keek ze naar hoe ouders verhaaltjes voorlezen aan hun kinderen. Vervolgens liet zij hen op bepaalde woorden of zinnen meer nadruk leggen, bijvoorbeeld op dat dingen per ongeluk gebeuren. Dan merk je dat kinderen daar meteen een sociale interpretatie van de werkelijk-

heid bij hebben en hun gedrag snel verandert. Op die manier kun je ongewenst gedrag van een kind dus op vrij eenvoudige wijze bijsturen.” Dat geldt zelfs voor agressief gedrag. Natuurlijk, er zijn geen wondermiddelen, maar we weten inmiddels dat het effect heeft, ook op lange termijn. Voor zowel de kinderen zelf als voor de omgeving is dat heel prettig.”

Dilemma

Het met relatief eenvoudige middelen bijsturen van gedrag is het effectiefst op jonge leeftijd, zo tussen de

Prof.dr. Bram Orobio de Castro: “Preventie ten o

Foto: Universiteit Utrecht

onrechte een ondergeschoven kindje”

vijf en de tien jaar. Beleidsmatig gaat de aandacht echter voornamelijk uit naar het corrigeren van gedrag op puberleeftijd of nog ouder. Een totaal verkeerde insteek, vindt Orobio de Castro. Als het dan mis gaat, pompen we ontzettend veel geld in instellingen voor jeugdzorg. Die moeten er natuurlijk ook zijn, maar eigenlijk komt die hulp tien tot vijftien jaar te laat. Te meer daar als het eenmaal mis is gegaan - de school is mislukt, de band met de ouders is helemaal beschadigd of de kinderen zijn naast agressief ook hartstikke depressief of

verslaafd - het zo ontzettend moeilijk is om daar nog iets aan te doen. Ze hebben dan bovendien al zoveel leed geleden, dat het ook daarom echt zonde is dat de preventieve kant op jonge leeftijd niet veel serieuzer is opgepakt.”

Tegelijkertijd is het volgens de hoogleraar begrijpelijk dat preventie niet de aandacht krijgt die het verdient. “De besparingen zie je pas terug in minder uitkeringen, minder criminaliteit en minder geestelijke gezondheidszorg. De winst voor de samenleving van vroeg ingrijpen ligt dus vooral op lange termijn. Dit betekent

men en, in het verlengde hiervan, wat de meest effectieve interventies zijn. Dit laatste gebeurt vooral via ouders: individueel of in groepsverband. Bijzonder, want binnen de hulpverlening ligt het accent juist op het jonge kind. “In feite is er sprake van een kloof tussen onderzoek en praktijk”, aldus de hoogleraar. “We zijn nog steeds op zoek naar een manier om meer uitwisseling te hebben tussen wat professionals willen weten en de wetenschappelijke kennis die gegenereerd wordt. Dat is zoeken van twee kanten en blijft op de een of andere manier lastig te organiseren.”

‘Ongewenst gedrag is juist bij jonge kinderen vaak vrij eenvoudig bij te sturen’

dat tegen de tijd dat investeringen in jonge kinderen zich terugbetalen, de verantwoordelijke bestuurders meestal al lang van het politieke toneel zijn verdwenen. Dat is een geweldig dilemma.”

Ouders centraal

Binnen zijn onderzoeksgroep zijn twee speerpunten te onderscheiden, namelijk het ontstaan van proble-

Punt wat volgens hem in dit verband directe aandacht vraagt is juist de hulpverlening aan jonge kinderen. “Te vaak gaat dit over de hoofden van ouders heen. De aandacht is ten onrechte vooral op de behandeling van het jonge kind gericht, maar dat is verkeerd. Bij kinderen, tot 6, 7 jaar, moet je het echt van de ouders hebben. Met name bij kinderen die snel boos zijn, zijn er met ouderinterventies

Buitenspel

Zorgelijk vindt Orobio Castrio de groeiende kloof tussen arm en rijk in de samenleving. “Er is sprake van een tweedeling tussen het overgrote deel van de bevolking dat kansrijk is en een kleiner deel dat steeds meer buitenspel lijkt te staan. Hun kinderen doen het slechter in het onderwijs, de ouder-kindrelatie is minder goed enzovoorts. Bij problemen in de ontwikkeling krijgen zij ook minder goed toegang tot de jeugdzorg. Die tweedeling is de afgelopen jaren snel groter geworden. Het bijstaan van kansarmen verdient veel meer aandacht, te meer daar het helemaal niet nodig is. We wonen immers in een rijk land en hebben dus de middelen om dit voor alle betrokkenen goed te organiseren.”

Effectieve interventies

Bram Orobio de Castro is voorzitter van de erkenningscommissie psychosociale interventies van de Databank Effectieve Jeugdinterventies, zie www.jeugdinterventies.nl. Daarin kunnen ouders, professionals en gemeenten direct zien welke interventies effectief zijn voor welke kinderen. Bewezen effectieve interventies bij gedragsproblemen zijn bijvoorbeeld Incredible Years, VIPP-SD en Alles Kidzzz.

goede resultaten te bereiken. Op die jonge leeftijd is behandeling via de ouders verreweg het effectiefst. Intensief met ouders oefenen werkt dan echt het beste. Op de basisschool begint het wel zin te hebben om met het kind zelf iets te doen, zeker als met ouders werken moeizaam verloopt.”

Onderzoek versus praktijk

Een sprekend voorbeeld van hoe het zou moeten, vindt Orobio de Castro een interventie gericht op gedetineerde moeders. “Doel hiervan was om gedurende de detening al de band met hun kinderen weer op te bouwen. De praktijk leert dat dit programma hen effectief helpt om eenmaal uit de gevangenis hun kind beter op te voeden. Juist bij zulke kwetsbare groepen hebben interventies de grootste effecten. Ons onderzoek richt zich daar dan ook vooral op.”

Minstens zo belangrijk, naast onderzoek naar methodieken, vindt hij de vraag hoe we ervoor kunnen zorgen dat de opgedane kennis meer wordt gebruikt. “Daar schort het namelijk enorm aan.” Belangrijke oorzaak is volgens hem dat het veelal om preventieve aanpakken gaat. “Het is nu eenmaal zo dat het vaak lastiger is om voor preventie de benodigde middelen te vinden.” Overigens is er geen peil op te trekken wanneer een bewezen effectieve interventie wel of niet in de praktijk wordt opgepakt. “Soms komen er vrijwel direct middelen voor beschikbaar, bijvoorbeeld met de gedetineerde moeders. Een volgende keer blijkt er ineens

een gapend gat te zijn. Waarom is vaak onduidelijk. De ene keer ligt het mogelijk aan de politiek, een andere keer aan een verkeerd gebruik van woorden waardoor makkelijk haalbare zaken op de plank blijven liggen.”

Misvattingen

Wat op zijn vakgebied eveneens aandacht vraagt, zijn de vele misvattingen over het aanpakken van agressief gedrag. “Daardoor worden er veel dingen gedaan die niet goed zijn en ik denk ook kwaad kunnen. Bij pubers zijn dat vooral ongestructureerde groepsactiviteiten, waarbij jongeren met problemen elkaar juist kunnen aansteken. Het is moeilijk om daar kritiek op te uiten, omdat het wel met de beste bedoelingen gebeurt. Ook bij het behandelen van agressie bij jonge kinderen gaat er veel mis, vooral omdat er te lichte vormen van hulp

worden aangeboden. Soms uit onwetendheid, maar ook vaak omdat er gewoon geen geld voor is of, wat eveneens regelmatig voorkomt, simpelweg de tijd ontbreekt.”

Bijkomend probleem is dat als er uiteindelijk wel een effectieve interventie kan worden aangeboden, ouders daar vaak minder voor open staan.

“Gewoon doordat ze cynisch zijn gemaakt over wat hulp kan zijn. Dat zijn kwalijke dingen. Te meer daar dit van gemeente tot gemeente behoorlijk kan verschillen. Hierdoor zijn te veel professionals niet in staat om te doen wat ze zelf weten dat het beste is.”

Hoe dat te veranderen? Volgens de hoogleraar is grootschalig onderzoek nodig om de ogen van alle betrokkenen te openen. “Ik zou het de moeite waard vinden om te kijken hoe groot de klap is die je kunt maken door serieus op vroegsignalering en preventie in te zetten. Denk aan het opzetten van een onderzoek in een aantal achterstandswijken, waarbij gedurende meerdere jaren fors wordt ingezet op goed onderwijs en het omgaan met zaken als pesten, bureaucratie, schuldsanering en huisvesting. Natuurlijk realiseer ik me dat daar ontzettend veel tijd en geld mee is gemoeid, maar het zou ontzettend interessant zijn.” ●

(advertentie)

DUCHENNE HEROES 9 - 15 SEPTEMBER 2018

DE ULTIME MOUNTAINBIKE UITDAGING!

SCHRIJF JE NU IN!
DUCHENNEHEROES.NL